

KONSTRUKTIOITA RAKENTAMASSA

SECOND INTERNATIONAL CONFERENCE ON CONSTRUCTION GRAMMAR (ICCG2)

6–8. 9. 2002, HELSINKI

Helsingin yliopistolla järjestettiin syyskuussa kansainvälinen konstruktioikieliopin konferenssi. Se oli järjestyksessään vasta toinen alan kansainvälinen tapaaminen, joten sen järjestämisestä Suomeen voi pitää melkoisena saavutuksena. Meillä on toki harjoitettu konstruktioikieliopin tutkimusta jo hyvän aikaa. Avauspuhujia, vararehtori Sollamo, toivoi jopa leikkillisesti konferenssin lähentävän konstruktioikieliopin kahta koulukuntaa — Berkeleyyn ja Helsingin.

Konferenssiin oli saatu plenaariesitelmöitsijöiksi varsin vaikuttava joukko alan tutkijoita: Hans C. Boas, William Croft, Charles J. Fillmore, Mirjam Fried, Adele Goldberg, Paul Kay, Sandra A. Thompson ja Michael Tomasello. Vaikka plenaariesitelmöijät edustivatkin pääosin konstruktioikieliopin alkukotia Yhdysvaltoja, muut lähemmäs 150 osallistujaa olivat muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta eurooppalaisia. Koska konferenssi järjestettiin Helsingissä, suomalaista kielitieteellistä tutkimusta esiteltiin tietenkin runsaasti. Suomesta oli 15 esitelmöijää, ja muita suomalaisia kuulijoita oli paikalla ainakin samanmoinen joukko.

Konstruktioikieliopin ydinajatus on, että kielioppi rakentuu konventionaalisista muodon ja merkityksen yhteenliittymistä, konstruktioista. Ne ovat kokonaisuuksia, joita kielenkäyttäjät sekä käyttävät että tulkitsevat sellaisenaan rakentamatta niiden merkitystä osien merkityksen summana. Määrittelyn mukaan konstruktioit voivat

olla hyvin erikokoisia sijamorfeemeista ja sanoista aina lauseisiin tai sitäkin suurempiin rakenteisiin: yhtä lailla kielioppiin kuuluvat niin inessiivin pääte, transitiiivilauseen skeema kuin vaikkapa fraasi *hyvää huomenta*. Tämä näkökulma oli oikeastaan ainoa kaikkia esitelmiä yhdistävä tekijä. Toisin sanoen itse konstruktioajattelu näyttää lyöneen läpi laajemmin kuin varsinaisen konstruktioikieliopin koulukunta ja sen piirissä kehitetty formalismi. Konferenssissa pidettiin kyllä esitelmiä, joissa pyrittiin hahmottamaan, miten mikin ilmiö tulisi konstruktioikieliopin formalismilla kuvata, mutta valtaosassa esitelmistä konstruktioajatus tarjosi lähinnä heuristisen metodin tutkittavan ilmiön havaitsemiseen ja rajaamiseen. Analyysit ja niiden taustaoletukset vaihtelivat kunkin tutkijan muiden lähtökohtien mukaan. Konstruktioikieliopin vaikutus on siis ennen muuta inspiroiva.

Konstruktioikielioppi on kehittynyt syntaktisista lähtökohdista. Sen »ohjelmajulistuksessa» vaaditaan kuitenkin muodon ja merkityksen käsittelemistä yhdessä: esimerkiksi semantiikan ja pragmatiikan tulisi kulkea konstruktioikieliopin tutkimuksissa rinta rinnan syntaksin kanssa. Näin ei kuitenkaan käytännössä yleensä ole. Tästä huomautti plenaariesitelmässään William Croft, joka lienee tämän hetken kuumimpia nimiä — ainakin eurooppalaisen — konstruktioikieliopin kentällä. Croft tyytyi kuitenkin vain esittelemään omaa radikaaliksi nimeämäänsä konstruktioikielioppimallia (Croft 2001) ja sen semantiikkaa koskevaa

puolta. Tätä radikaalimpia, konstruktiokieliopille uusia näkökulmia avautui etenkin sektioesitelmissä. Ne osoittivat, miten konstruktiokielioppia voi soveltaa monenlaiseseen kielentutkimukseen: variaationtutkimuksesta historialliseen kielitieteeseen, koodinvaihdosta kielikontakteihin. Uuteen, psykolingvistiseen suuntaan oli matkalla myös Adele Goldberg, jonka teos *Constructions* (1995) on varmasti koko konstruktiokielioppisuuntauksen tunnetuin julkaisu. Goldberg pyrki osoittamaan psykolingvististen kokeiden avulla konstruktioiden ensisijaisuuden niin kielen ymmärtämisessä kuin sen tuottamisessakin.

Konstruktiokieliopin lähtölaukauksena pidetyn *Construction grammar*-käsikirjoituksen kirjoittajat Charles J. Fillmore ja Paul Kay olivat omissa esitelmissään perinteisemmällä linjoilla. Molemmat käsittelevät yksittäistä konstruktiojoukkoa ja pyrkivät tekemään tästä kuvausta koskevia yleistyksiä. Kay kytki aiheensa itse konstruktiokäsitteen alaan: konstruktio-termin määrittely on tietenkin yksi konstruktiokieliopin kohtalonkysymyksistä. Keskustelu termin ympärillä on meillä Suomessakin käynyt hetkittäin jopa kiivaana, eikä lopullista vastausta saatu nytkään — tarkentavia kriteerejä kylläkin.

Kenties lähtökohtien heterogeenisuudesta johtuen mitään kovin kiivaita periaatekeskusteluja ei konferenssisaleissa käyty. Lämpö ei noussut edes yleiskokouksessa, jossa pohdittiin, tulisiko konstruktiokieliopin tutkijoiden järjestäytyä eli perustaa kansainvälinen konstruktiokieliopin yhdistys. Nykyisellään toiminta on yksittäisten tutkijoiden harteilla. Konferenssien järjestäjistä koostuva ydinjoukko ylläpitää muun muassa konstruktiokieliopin verkkosivustoa (www.constructiongrammar.org) ja on aloittamassa Benjaminsilla kirjasarjaa *Constructional Approaches to Language*. Järjestö katsottiin tarpeelliseksi varsinkin

akateemisen uskottavuuden lisäämiseksi, siis lähinnä helpottamaan tulevien konferenssien rahoituksen hakua. Vielä ei kuitenkaan päästy alkutunnusteluja pidemmälle.

Konstruktiokielioppi elää etsikkoaikansa. Toiminta on vilkasta ja tutkimuksen kohteet ja teemat ovat monipuolistumassa: syntaksin tutkimuksen muodostaman ytimen rinnalle on kehittynyt tai kehitymässä paljon muunkinlaista tutkimusta. Kolmannen konstruktiokielioppikonferenssin pitopaikkaa ei vielä päätetty, mutta yleisesti oltiin sitä mieltä, että konferenssi tulisi pitää Yhdysvalloissa. Onkin kiinnostavaa nähdä, muodostuuko tuosta konferenssista kovin erilainen kuva konstruktiokieliopin nykytilasta. Tuskin näemme ainakaan näin useaa suomen kieltä käsittelevää esitelmää. ■

LARI KOTILAINEN

HELI PEKKARINEN

Sähköposti: lari.kotilainen@helsinki.fi

heli.pekkارينen@helsinki.fi

LÄHTEET

CROFT, WILLIAM 2001: *Radical construction grammar. Syntactic theory in typological perspective*. Oxford: Oxford University Press.

FILLMORE, CHARLES J. – KAY, PAUL 1995: *Construction grammar*. Käsikirjoitus. Center for the Study of Language and Information. Leland Stanford Junior University, Stanford.

GOLDBERG, ADELE 1995: *Constructions. A construction grammar approach to argument structure*. Chicago: University of Chicago press.